

Peppe Fransson
förvaltningsjurist

Rapport med anledning av JO:s inspektion av Socialnämnden i Lunds kommuns handläggning av ärenden om umgängesbegränsning

Förslag till beslut

Socialnämnden föreslås besluta att lägga rapporten till handlingarna.

Sammanfattning

Justitieombudsmannen, JO, har under våren 2022 genomfört en undersökning av hur socialtjänsten handlägger ärenden om umgängesbegränsning enligt LVU. Inom ramen för undersökningen har JO inspekterat sex socialnämnder, däribland Lunds, och granskat ärenden om umgängesbegränsning.

JO har lämnat kritik och synpunkter på hur socialnämnden handlagt ärenden om umgängesbegränsning.

Rapporten redogör för de åtgärder som har vidtagits och kommer att vidtas med anledning av kritiken och synpunkterna.

Underlag för beslutet

- Socialförvaltningens tjänsteskrivelse 2022-09-05 Rapport med anledning av JO:s inspektion av Socialnämnden i Lunds kommuns handläggning av ärenden om umgängesbegränsning (denna skrivelse)
- JO:s beslut om initiativ 2022-01-31
- JO:s beslut 2022-06-28

Ärendet

Bakgrund

Umgängesbegränsning enligt 14 § LVU

Barn och unga har rätt till en trygg uppväxt. I de fall barn och unga riskerar att utvecklas ogynnsamt har samhället ansvar att se till att

2022-09-05

Diarienummer

SO 2022/0056

de får behövt skydd och stöd. Det ansvaret ligger ytterst på kommunens socialnämnd.

Om socialnämnden inte kan genomföra behövlig vård i samförstånd med vårdnadshavaren och barnet, när denne fyllt 15 år, kan ett omhändertagande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, bli aktuellt.

När barnet vårdas enligt LVU ansvarar socialnämnden för att barnets behov av umgänge med sina föräldrar och vårdnadshavare så långt som möjligt tillgodoses. Omfattningen av umgänget mellan föräldrar och deras barn ska alltid bestämmas med hänsyn till vad som är bäst för barnet. Barnets rätt till privat- och familjeliv är skyddat i artikel 8 i Europakonventionen. Vidare ska ett barn som är skilt från sina föräldrar ha rätt till umgänge enligt barnkonventionen, utom då det strider mot barnets bästa.

I vilka former och hur omfattande umgänget kan vara får bedömas från fall till fall utifrån den unges behov. Vad som är bäst för barnet ska vara avgörande. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till dess ålder och mognad.

Om socialnämnden kommer överens om hur umgänget ska utövas med ett barns vårdnadshavare, eller en förälder som utan att vara vårdnadshavare genom avtal eller domstolsavgörande har rätt till umgänge, krävs inget formellt beslut.

Om en överenskommelse inte kan nås utan socialnämnden anser att det med hänsyn till barnets bästa och ändamålet med vården är nödvändigt att begränsa ett barns umgänge med vårdnadshavare eller föräldrar måste ett beslut om umgängesbegränsning enligt 14 § LVU fattas. I annat fall finns det inga lagliga begränsningar för en vårdnadshavare att umgås med sitt barn efter egna önskemål.

Bestämmelserna om umgängesbegränsning ska tillämpas restriktivt. Ett beslut om vård enligt LVU bör inte leda till andra begränsningar i föräldrarnas umgänge med barnet än som är nödvändiga för att genomföra vården. Socialnämnden får inte utan starka skäl besluta om inskränkningar i umgänget mellan barn och föräldrar. Det kan emellertid förekomma att föräldrarna griper in i vården på ett obehörigt sätt. Deras personliga förhållanden, exempelvis vid långtgående missbruk eller svår psykisk sjukdom, kan vara sådana att de under viss tid inte bör träffa sitt barn. Barnets uttryckliga vilja att inte träffa en förälder kan också enligt praxis motivera en umgängesbegränsning.

JO:s inspektion

Justitieombudsmannen, JO, får varje år in klagomål som rör umgänge mellan barn som vårdas med stöd av LVU och deras vårdnadshavare.

2022-09-05

Diarienummer

SO 2022/0056

Mot den bakgrunden beslutade JO i januari 2022 att genomföra en undersökning av hur socialtjänsten handlägger ärenden om umgängesbegränsning enligt LVU. Inom ramen för undersökningen har JO inspekterat sex socialnämnder, däribland Lunds och granskat ärenden om umgängesbegränsning. De 20 senast fattade besluten om umgängesbegränsning enligt 14 § LVU, med tillhörande utredning och andra handlingar granskades. Beslut fattade före den 1 januari 2020 behövde inte tillhandahållas.

JO fattade i juni 2022 beslut i sitt ärende och riktar kritik mot och synpunkter på socialnämndernas handläggning.

Föredragning

Socialförvaltningen har noga gått igenom JO:s beslut och den kritik, synpunkter och rekommendationer som lämnas i detta.

Även om JO begärde in de 20 senast fattade besluten om umgängesbegränsning fattades endast 3 beslut under den aktuella perioden. Anledningen till att så få beslut har behövts fattas bedöms bero på:

- Att ett framgångsrikt fokus på tidiga insatser inom Lunds socialtjänst bidragit till att förhållandevis få barn behöver vårdas utanför hemmet.
- Att vård utanför hemmet ges med samtycke från föräldrarna i större omfattning än i andra kommuner.
- Att socialtjänsten ofta kan komma överens med vårdnadshavare eller föräldrar om hur umgänget ska utövas trots att vården behöver ges med stöd av LVU.

Det låga antalet beslut är i grunden mycket positivt och motsvarar de övergripande målen i socialtjänstlagen (2001:452), SoL. Det innebär dock att när behov av formellt beslut om umgängesbegränsning uppkommer, saknas vana hos socialtjänsten att hantera ärendet.

Det bör i sammanhanget nämnas att de beslut som granskats av JO, även har prövats rättsligt genom överklaganden. Socialnämnden har fått rätt i samtliga rättsliga prövningar och domstolarna har inte framfört synpunkter på brister i utredningar eller beslut.

Socialförvaltningen kommer framöver att involvera förvaltningsjurist avseende formell hantering, utformning av beslut m.m., vid ärenden om umgängesbegränsning och andra sällan förekommande arbetsuppgifter som rör myndighetsutövning av större vikt.

Nedan redogörs närmare för de åtgärder som vidtagits och kommer att vidtas med anledning av det som framförts av JO.

2022-09-05

Diarienummer

SO 2022/0056

Utredning enligt 11 kap. 1 § SoL

Socialförvaltningen kommer hädanefter att hantera frågan om en begränsning av umgänget inom ramen för en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. En utredningsmall kommer att tas fram så att inga viktiga aspekter i utredningen faller bort, samtidigt som utredningen inte blir mer omfattande än vad omständigheterna kräver.

Barnets bästa i de enskilda besluten

Ett stycke avseende de överväganden som görs angående barnets bästa kommer att tas med i ovan nämnda utredningsmall.

Barnets rätt att komma till tals

I utredningsmallen kommer det tas med ett stycke där det framgår om barnets åsikter har hämtats in, hur de har hämtats in och om och hur de har beaktats i ärendet. Om det inte varit möjligt att hämta in barnets åsikter ska anledningen till detta framgå.

Dokumentation

Socialförvaltningen kommer att fokusera ytterligare på att dokumentationen i ärenden blir tydlig och korrekt avseende exempelvis kommunikering av beslutsunderlag, beslutsexpediering och information till barnet. Detta kommer göras genom diskussion i arbetsgrupper, information till verksamhetsstöd och genom att säkerställa att verksamhetssystemet är tydligt.

Möjligheten att delegera beslutanderätt i frågor om umgängesbegränsning.

Delegationsordningen kommer att ses över avseende beslut om umgängesbegränsning. När det gäller möjlighet att delegera beslut om upphävande av umgängesbegränsningen är rättsläget oklart. I avvaktan på klagande domstolspraxis eller lagändring bedömer socialförvaltningen att det saknas anledning att ändra delegationen i det avseendet, med hänvisning till de argument som Lunds med flera socialnämnder fört fram i granskningen.

Beslutets utformning

Socialförvaltningen kommer att se över hur beslut om umgängesbegränsning utformas.

Motivering av beslut

Socialförvaltningen kommer att se över hur beslutsmotiveringen tydligare kan framgå av beslutet och om det krävs någon ändrad rutin för beslutsexpediering med anledning av detta. Denna översyn kommer att omfatta även andra ärenden där beslut och utredning finns i olika dokument.

2022-09-05

Diarienummer

SO 2022/0056

Överklagandehänvisning

Överklagandehänvisningen uppdaterades i direkt anslutning till att JO meddelade sitt beslut.

Socialnämnden föreslås lägga rapporten till handlingarna.

Beredning

Ärendet har beretts av förvaltningsjurist, berörda enhetschefer och verksamhetschef.

Barnets bästa

Beslut om umgängesbegränsning ska endast göras om barnets bästa kräver det. Det är av stor vikt för barnet att beslutet blir korrekt, såväl i innehåll som i utformning varför JO:s granskning påverkar de barn som i framtiden kan komma att fara illa av oreglerat umgänge med vårdnadshavare eller föräldrar.

Det har inte i detta ärende bedömts nödvändigt att hämta in barns åsikter. Som en följd av JO:s granskning kommer barnets bästa tydligare beaktas och framgå skriftligt i framtiden. Ärendet bedöms inte innebära några intressekonflikter.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget medför inga ekonomiska konsekvenser.

Annika Pettersson
socialdirektör

Johan Larsson Boström
utvecklingschef

Beslutet skickas till

För verkställighet eller motsvarande åtgärd:
Akten